

M. FUAD KÖPRÜLÜ'NÜN ÇOK YÖNLÜ ENTELEKTÜEL KİMLİĞİ VE DİSİPLİNLERARASI METODOLOJİSİ

Yrd. Doç. Dr. Berna FİLDİŞ*

Özet: M. Fuad Köprülü (1890-1966), telif eserleri ve kaleme aldığı makaleleri ile yerli sosyal bilim atmosferinde var olan boşlukları doldurmuş bir isimdir. Yaşadığı dönem akademisinin Darülfünun ile sınırlı yapısı, pek çok sosyal bilim disiplininin henüz kurulmamış olduğu bir yetersizliğe denk gelmektedir. Batılı bilim metodolojisini bilen akademisyenlerin azlığı sorununu da ortaya çıkaran bu yetersizlik, Köprülü'nün 1913'ten itibaren Türk Edebiyatı Tarihi kürsüsünde başlayan akademik hayatının sosyal bilimlerin geneline yayılmasını sağlamıştır.

Köprülü, küçük yaşlarda edindiği okuma alışkanlığı ile temellerini attığı entelektüel kimliğini 1905'ten itibaren yazıya dönüştürerek pekiştirmiştir. Beslendiği kaynakların çeşitliliği ile doğru orantılı olarak, kaleme aldığı çalışmalar geniş bir yelpazeye yayılmış ve Köprülü'nün çok yönlü bir entelektüel kimlik sergilemesine neden olmuştur. 1913'te milliyetçilik cereyanıyla yeniden şekillenen bu kimlik, Köprülü'nün aynı yıl akademiye dâhil olması ve bilimi rehber edinmesi ile disiplinlerarası bir metodoloji üzerinden devam etmiştir.

Anahtar Kelimeler: M. Fuad Köprülü, entelektüel, çok yönlülük, bilim, disiplinlerarasılık.

VERSATILE INTELLECTUAL IDENTITY AND INTERDISCIPLINARY METHODOLOGY OF M. FUAD KÖPRÜLÜ

Abstract: M. Fuad Köprülü (1890-1966) is a name who exists in national social science atmosphere and fills in the blanks by his articles and copyrighted works. Time that he lived coincides with inadequacy which academy is limited by just Darülfünun and many social sciences disciplinary hadn't been founded yet. This inadequacy that covers also problem of lack of academicians who know Western science methodology provides Köprülü's academic life that starts in Turkish Literature History stand since 1913 to spread to social sciences-wide.

Köprülü reinforces his intellectual identity which he lays its foundation by transforming his reading habit starting from early ages to writing since 1950. His written article spread wide range in direct proportion to variety of resources which he is fueled and satisfied Köprülü to exhibit a versatile intellectual identity. This identity that is reshaped by nationalism movement in 1913 maintains over an interdisciplinary methodology by making science a guide and participating to academy in same year.

Keywords: M. Fuad Köprülü, intellectual, versatility, science, interdisciplinary methodology.

Giriş

M. Fuad Köprülü, yaşadığı dönem itibariyle hem Osmanlı İmparatorluğu'nun çöküş hem de Cumhuriyet'in kuruluş dönemlerine şahitlik etmiş bir isimdir. Bu nedenle çalışmalarını yaşanan siyasi ve sosyal gelişmelerden bağımsız ele almak mümkün değildir. Osmanlı'nın askeri, idari ve mali sorunları karşısında 18. yüzyıldan itibaren Batılılaşma siyasetini benimsediği görülmektedir. Köprülü, bu siyasetin devlet katında ve toplumsal düzeyde kuşatıcı biçimde

* Bartın Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Sosyoloji Bölümü.

uygulandığı bir dönemde yaşaması nedeniyle 'Osmanlı Nasıl Kurtarılabilir?' kaygısı ile hareket eden bir Osmanlı aydını profili çizmiştir. Ardından Batılılaşma siyasetinin Cumhuriyet ile yeniden dizayn edildiği ve genele yayılan köklü değişimlerin yaşandığı yeni bir dönem başlamıştır. Köprülü'nün bu dönemde kurulan düzenin korunması yönündeki çabalara katkı sunduğu görülmektedir. Söz konusu iki dönem birbirine göre siyasi ve toplumsal alanlarda bir kopuşu içerse de hem kronolojik olarak hem de Batılılaşma ve millet gibi pek çok tema üzerinden bir devamlılığa da denk gelmektedir. Kopuş ve devamlılığın bir arada olduğu bu kriz atmosferinin Köprülü'nün çalışmalarındaki karşılığı, yaşanan sorunlara sosyal bilimler aracılığıyla eğilmek ve yerli kültür birikiminin ortaya çıkarılmasına odaklanmak olmuştur. Bunu bir çözüm önerisi sunma çabası olarak değerlendirmek mümkündür.

Köprülü, öğrencisi Fevziye Abdullah Tansel'in "Prof. Dr. Fuad Köprülü'nün Yazıları İçin Basılmış Bibliyografyalar"¹ adlı makalesinde belirttiği üzere, yazı hayatına 1905'te 15 yaşında iken başlamıştır. 1965'te geçirdiği trafik kazasına kadar devam eden yazı hayatı üzerine yapılan bibliyografya çalışmalarının karşılaştırılması ile Köprülü'nün farklı alan ve türlerdeki toplam üretiminin 1500'ü bulacağı öngörülmektedir.² Bu üretimin özellikle 1913 yılında Darülfünun'un Türk Edebiyatı Tarihi Kürsüsü'ne müderris olarak atanmasından 1950 yılında kurucularından biri olduğu Demokrat Parti'nin iktidara gelmesine kadarki kısmının daha çok bilimsel bir niteliğe sahip olduğu görülmektedir. 'Türk kültürünün teorik inşası' kaygısından beslenen bilimsellik, Köprülü'nün Orta Asya'dan Anadolu'ya uzanan geniş bir mekânsallığa ve İslamiyet öncesi dönemlerdeki Türk tarihinden 'şimdi'ye uzanan geniş bir zamansallığa odaklanmasına neden olmuştur. Söz konusu tutum, ağırlıklı olarak edebiyat tarihi alanında eserler vermiş olsa da çalıştığı konular itibariyle çok yönlü ve çalışma metodolojisi açısından disiplinlerarası bir kişilik sergilemesini sağlamıştır.

Çok Yönlü Entelektüel Kimliğinin Oluşumu

Köprülü'nün Nihad Sami Banarlı'nın aktardıklarına dayanarak, küçük yaşlardan itibaren okuma merakına sahip biri olduğu bilinmektedir.³ Babasının kütüphanesinde karşılaştığı Osmanlı vakanüvislerine ait eserler ve Evliya Çelebi'nin *Seyahatnâme*'si edebi ve tarihi birikiminin zeminini oluşturmuştur. Mercan İdâdîsi'ne devam ettiği yıllarda Farsça ve Arapça bilgisini ilerletmesi ise genel kültürünün gelişimine katkıda bulunan bir diğer önemli unsurdur. Doğu kültür ve medeniyet birikimini özümseme konusunda sahip olduğu dil bilgisi, bu dönem

¹ Köprülü'nün yazı hayatının başlangıcı sayılan ilk çalışması, *Musavver Terakki*'nin 16 Ekim 1905 tarihli nüshasında yayımlanan "Mercan İdâdîsi Üçüncü Sınıf Talebesinden Köprülüzâde Fuad Efendi'nindir" başlığıyla çıkan şiiridir. Bkz. Fevziye Abdullah Tansel, "Prof. Dr. Fuad Köprülü'nün Yazıları İçin Basılmış Bibliyografyalar", *Türk Kültürü Araştırma Enstitüsü Türk Kültürü*, Yıl: 6, S. 68, Ankara, 1968, s. 551.

² Orhan F. Köprülü, *Fuad Köprülü*, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Ankara, 1987, s. 23.

³ Nihad Sami Banarlı, "Köprülü'nün Hayatından Çizgiler", *Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Türk Kültürü Köprülü Sayısı*, S. 47, Ankara, 1966, s. 961.

aldığı özel Fransızca dersleri ile daha da genişlemiş ve Batı'ya dair malûmatının temelini teşkil etmiştir. 16-17 yaşlarında Fransız edebiyatından "... Baudelaire (1821-1867), Rimbaud (1854-1891), Verlaine (1844-1896) gibi dekadanları, Mallarme (1842-1898), Samain (1858-1900), Henri de Regnier (1864-1936) gibi simbolistleri sürekli takip ettiğini..."⁴ ifade eden Köprülü, 1907 yılında gireceği Mekteb-i Hukuk'ta daha da genişleteceği ve derinleştireceği okumalarına tabiri caizse edebi bir başlangıç yapmıştır. Ancak bu yoğunlaşmanın arka planında aldığı eğitimin yetersiz olduğu düşüncesi vardır. Köprülü üçüncü sınıftayken bıraktığı hukuk eğitiminin kendisinde yarattığı hayal kırıklığını, sahip olduğu Fransızca aracılığıyla Batı kültürel birikimine dair okumalarını daha da yoğunlaştırarak tamir etmeye çalışmış, edebiyatı yanında Batı'nın Klasik ve Aydınlanma Dönemi felsefesi, sosyolojisi, ekonomisi ve tarihini de öğrenme gayreti içerisine girmiştir. Friedrich Hegel (1770-1831), Auguste Comte (1798-1857), Herbert Spencer (1820-1903), J. Stuart Mill (1806-1873), Karl Marx (1818-1883), Gabriel Tarde (1843-1904) Gustave Lanson (1857-1934), Giambattista Vico (1668-1744), Gabriel Monod (1844-1912) gibi farklı disiplinlere mensup isimler Köprülü'nün beslendiği önemli kaynaklar olmuştur. Nitekim Köprülü, bu isimlerin pek çoğunu ve düşüncelerini "...ileride vücuda getireceği ilmi eserleri için ön veri niteliğinde görmüş ve kullanmıştır."⁵

Köprülü'nün 1908-1913 yılları arasında beslendiği farklı kaynaklardan yola çıkarak o zamana kadar odaklandığı edebiyatın şiir yazmak ile sınırlı alanından sıyrılıp geniş çaplı bir entelektüel faaliyete giriştiği görülmektedir. Bu dönem her ne kadar hemen tamamı *Servet-i Fünûn* dergisinde yayımlanan şiirleri okuyucu ile buluşmaya devam etse de Köprülü edebiyatın farklı türlerinde de çalışmalar yapmaya başlamıştır. 1910 yılında Henri Becq'ten tercüme ettiği üç perdelik bir komedi olan *Paris Kadını* bunlardan biridir. Ancak yerli edebiyat, yerli edebiyat tarihi ve Batı edebiyatı ile ilgili konularda kaleme aldığı yazılarla edebiyat kendisi için aynı zamanda üzerine düşünülecek bir alan haline gelmiştir. "Muallim Naci 1-2", "Abdülhak Hâmid'in Şiirleri", "Şinasi'nin Şiirleri", "Halûk'un Defteri", "Halûk'un Defteri Münasebetiyle 2-3" başlıklı makaleleri yerli edebiyat ve edebiyatçıları üzerine kaleme aldığı tenkidi yazılarından bir kısmını oluşturmaktadır. "Şeyh Galib 1-7", "Tazarrûname-i Sinan Paşa 1-2-3" başlıklı makale dizileriyle ise yerli edebiyat tarihi üzerine sonradan vereceği eserlerin tabiri caizse ön çalışmasını yapmıştır. Diğer taraftan "Piyer Loti İçin", "Paul Verlaine", "Henri de Regnier 1-2", "Tolstoy" başlıklı makaleleri Batı edebiyatı ve edebiyatçılarına dair yazılarının bir kısmını oluşturmaktadır. Köprülü'nün 1908-1913 yılları arasında *Servet-i Fünûn* dergisinde çıkan tüm makalelerini *Fuad Köprülü'nün İlk Makaleleri* başlığı ile bir mezuniyet tezi olarak 1966 yılında

⁴ Abdülkerim Asılsoy, "Mehmet Fuad Köprülü'nün İlmî Hayatı ve Eserlerinde İzlediği Metot Üzerine", *Tarihimizden Portreler - Osmanlı Kimliği: Prof. Dr. Cevdet Küçük Armağanı*, Ed. Zekeriya Kurşun, Haydar Çoruh, Ordaf Yayınları, İstanbul, 2013, s. 215.

⁵ A.g.m.

Latinize eden Aynur İzler'in belirttiğine göre, Köprülü'nün bu tarihler arasında yayımlanan makale sayısı 73'tür.⁶ Bunların alanlara dağılımı ile ilgili İzler şöyle demiştir:

"Makalelerin büyük bir kısmını türk edebiyatı ile ilgili olanlar teşkil ediyor. Bunlar şahsiyetlerden bahsedenlerle birlikte 35 makedir. Diğer makalelerin 16'sı san'at ve edebiyatla ilgili meselelere, 8'i batı edebiyatı ve şahsiyetlerine, 14'ü de felsefe, sosyoloji, terbiye vs. gibi değişik konulara aittir."⁷

Söz konusu istatistik, Köprülü'nün 1908-1913 yılları arasında sadece edebiyat alanında şiir dışına çıkan bir yazı faaliyeti içerisinde olmadığını, genel olarak sanat ve yanı sıra felsefe ile sosyal bilimlerin çeşitli dallarında da bir düşünüş ve üretim içerisinde bulunduğunu göstermektedir. Bu makalelerin bazılarında daha yakından bakmak, 1905 yılında yayımlanan ilk şiiri ile yazı hayatı başlayan Köprülü'nün 1908 yılından itibaren beslendiği ve ürettiği alanların çeşitliliğini göstermesi açısından önemlidir.

Sanat konusunu işlediği ve iki makale halinde neşredilen "Sanat ve Taklid"⁸ başlıklı yazısında Köprülü, edebiyatta ve sanatta tabiatın taklit edilip edilemeyeceğini tartışır. Resim, heykel ve şiirin ilk olarak tabiatı taklitle başladığını ancak bunun zamanla gelişip değiştiğini savunur.⁹ Tam taklidin hayatın fotoğrafını almak olduğu fikrinden yola çıkarak fotoğrafın ve kalıplar aracılığıyla üretilen heykellerin hiçbir zaman sanat eseri sayılamayacağını söyleyen Köprülü, bu noktada sanatçının taklit sürecinde esere yeni bir tarz ve yorum getirdiğini/getirmesi gerektiğini aktarır.

Üç makale halinde neşredilen bir diğer yazısı "Roberto Ardigo"¹⁰ da ise Köprülü, İtalyan felsefecinin hayatı ve düşüncelerinden, yanı sıra İtalyan felsefe tarihinden bahseder. Ardigo İtalya'da pozitivistimin öncülüğünü yapan, dolayısıyla bilginin olgu kaynaklı olduğunu ve felsefenin somut bilgiye olan bağlılığı ile bilim kimliği kazandığını savunan bir isimdir. Dile getirdiği fikirlerle kendi dönemindeki felsefe çevrelerinin dikkatini çeken Ardigo, bu çevrelerin faaliyetlerini yakından takip eden Köprülü'nün de gündemine dâhil olmuştur. Söz konusu makalelerde Köprülü, en şaşıklı dönemi olarak tanımladığı Rönesans'tan itibaren İtalyan felsefesinin yaşadığı değişimi anlatır. 18. yüzyılda Fransız etkisine giren bu felsefe, 19. yüzyılda idealizm ve pozitivism ağırlıklı fikirler ile tekrar yapılanmıştır. Ancak Katolik Hristiyanlığın

⁶ Aynur İzler, *Fuad Köprülü'nün İlk Makaleleri - Mezuniyet Tezi*, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, İstanbul, 1966, Önsöz.

⁷ A.g.e.

⁸ M. Fuad Köprülü, "Sanat ve Taklid", *Servet-i Fünûn*, C. 38, S. 971, 13 Kânun-ı Evvel 1325, ss. 136-139; "Sanat ve Taklid (2)", *Servet-i Fünûn*, C. 38, S. 977, 11 Şubat 1325, ss. 228-235.

⁹ Mehmet Nuhoglu, "Cumhuriyet Öncesi Türkiye'sindeki Gazete ve Dergilerde Yayınlanan Sanat ve Sanat Tarihi Yazı/Makalelerinde Fikri Yapı", *Ekev Akademi Dergisi*, Yıl: 17, S. 56, 2013, s. 89.

¹⁰ M. Fuad Köprülü, "Roberto Ardigo", *Servet-i Fünûn*, C. 38, S. 973, 14 Kânun-ı sâni 1325, ss. 164-165; "Roberto Ardigo (Devam)", *Servet-i Fünûn*, C. 38, S. 974, 22 Muharrem 1328, ss. 179-181; "Roberto Ardigo (Devam)", *Servet-i Fünûn*, C. 38, S. 975, 28 Kânun-ı sâni 1325, ss. 195-198.

merkezi olması dolayısıyla pozitivist yaklaşımın İtalya'ya girmesinden rahatsızlık duyan Papa IX. Pio, 1864 yılında bu yaklaşımı reddeden bir metin neşretmiştir. Din ile bilim arasında bu dönemden itibaren yaşanan keskin ayrışma, İtalyan felsefesinin de kilise ile bağlarının zayıflamasına ve pozitivist yaklaşımına neden olmuştur. Ardigo bu atmosferde yetişmiş bir felsefeci olarak pozitif felsefenin gelişmesi yönünde çalışmalar yürütmüştür. Köprülü üç makalelik yazı çerçevesinde İtalyan felsefesinin 19. yüzyıla gelene kadarki gelişim aşamalarını aktarmış, ardından Ardigo'nun "Tekâmül Felsefesi" çerçevesinde pozitivist bir bakış açısıyla ahlak ve psikoloji konusunda dile getirdiklerini tartışmıştır.

Köprülü'nün *Servet-i Fünûn* sayfalarında yer bulan bir başka yazısı ise "İlm-i Cem'iyet"¹¹ başlıklı 6 makalelik bir dizidir. Bu yazıda Köprülü, 19. yüzyılda Fransa'da Comte tarafından kurulan sosyoloji disiplininin içeriği ve metodolojisinden bahsetmiştir. İlk makalede, fikirleriyle Batı sosyal bilim çevrelerinde tutulan Tarde'nin bakış açısının esas alınacağını belirten Köprülü, sosyolojinin kaynağındaki 'güncel' tartışmalara eğilmiş, doğa ve toplum kavramlarından yola çıkarak doğa bilimleri ile sosyal bilimler arasındaki ilişki ve farklar, istatistiğin sosyoloji araştırmalarındaki önemi, bilimlerin tasnifi, sosyal bilimlerde kanunlaştırma gibi konular üzerinde durmuştur. Sosyolojinin 19. yüzyılda ortaya çıkışını 'toplumsala dair bilgi birikimi' etrafında ele alan Köprülü, İlk Çağ'dan itibaren toplum üzerine düşünen pek çok ismi değerlendirerek taşıdıkları eksikliklerle ilgili fikir yürütmüştür.

"Sanat ve Taklid", "Roberto Ardigo" ve "İlm-i Cem'iyet" çalışmaları Köprülü'nün entelektüel kimliğindeki çok yönlülüğü yansıtmaktadır. Her biri farklı bir yoğunlaşmayı içeren bu yazılar, onun okumalarını ağırlıklı olarak Batı kültürüne yönelttiğini göstermektedir. Mercan İdadisi sonrası Mekteb-i Hukuk'a girişten, 1913 yılında Darülfünun'a müderris olarak atanmaya kadarki dönemde süreklileşen yazı hayatının bu ürünleri, içerik itibarıyla metod konusuna verdiği önemi de imlemektedir. Nitekim ilk yazı dizisinde sanatsal üretimin ne olduğuna dair fikir yürüten Köprülü yalnızca doğa ve sanatçı üzerine değil, obje-suje ilişkisi üzerinden realizm ve romantizm tartışmasına uzanan bir alanda fikir yürütmüştür. Diğer taraftan İtalyan felsefeci Ardigo'nun düşüncelerini, özelde İtalyan ve genelde ise Batı felsefesini arka planda tutarak verirken pozitivist bakış açısının yansımalarını sorgulamıştır. Aynı şekilde son makale dizisinde ise kronolojik olarak sosyoloji tarihini aktarmak ile yetinmeyip dönemin birbirine eleştiriler yönelten yaklaşımlarını değerlendirmeye almıştır. Her üç yazıda da üzerine fikir yürütülen bu

¹¹ M.Fuad Köprülü, "İlm-i Cem'iyet", *Servet-i Fünûn*, S. 998, 8 Temmuz 1326, ss. 155-158; "İlm-i Cem'iyet", *Servet-i Fünûn*, S. 999, 15 Temmuz 1326, ss. 169-170; "İlm-i Cem'iyet", *Servet-i Fünûn*, S. 1001, 29 Temmuz 1326, ss. 233-235; "İlm-i Cem'iyet", *Servet-i Fünûn*, S. 1003, 12 Ağustos 1326, s. 268; "İlm-i Cem'iyet", *Servet-i Fünûn*, S. 1005, 26 Ağustos 1326, ss. 298-300; "İlm-i Cem'iyet", *Servet-i Fünûn*, S. 1013, 21 Teşrinievvel 1326, ss. 424-426.

meseleler Köprülü'nün farklı alanlarda eş zamanlı bir metodolojik sorgulama içerisinde olduğunu göstermektedir.

Köprülü'nün bilimsel üretiminin merkezinde yer alacak olan edebiyat alanında gerçekleştirdiği çalışmalarda da benzer bir görüntü sergilediği söylenebilir. Esasında edebiyat ile ilişkisini şairliği ile sınırlandırmayıp yerli edebiyat ve Batı edebiyatı ile temsilcileri üzerine yani edebiyatın kendisi üzerine düşünmeye başladığı dönemden itibaren metodolojik bir sorgulama da beraberinde gelmiştir. Bu nedenle “Şeyh Galib 1-7”, “Tazarrûname-i Sinan Paşa 1-2-3” başlıklı makaleleri klasik divan edebiyatına, “Şinasi'nin Şiirleri”, “Abdülhak Hâmîd'in Şiirleri”, “Muallim Naci 1-2” “Halûk'un Defteri” başlıklı makaleleri ise Tanzimat'ın ilk neslinden Servet-i Fünûn'a kadar uzanan Batı etkisindeki edebiyata dair incelemeler olarak Köprülü'nün dönemler-şahıslar-eserleri bağlamında yerli edebiyatı tetkik ettiğini göstermektedir. Diğer taraftan “Piyer Loti İçin”, “Paul Verlaine”, “Henri de Regnier 1-2”, “Tolstoy” başlıklı makaleleri ise Batı edebiyatı ve edebiyatçıları çözümleme amacına dönük bir çabasının olduğunu, bu çabanın sonucunda zenginleşen malzeme ile Türk ve Batı edebiyatı arasında köken ve gelişim açısından bir karşılaştırma imkânını yakalayacağını bilincinde hareket ettiğini göstermektedir. 1908-1913 yılları arasında edebiyat alanında elde ettiği tüm birikim Köprülü'nün 1913'ten itibaren ağırlıklı olarak yerli edebiyat tarihi alanında yapacağı bilimsel içerikli çalışmaların metodolojik zeminini teşkil etmiştir. Bu, Köprülü'nün yerli edebiyat birikimini hangi bağlamda ve nasıl bir bakış açısıyla ele alacağına dair bir olgunlaşma sürecine işaret etmektedir.

Entelektüel Kimliğinde Yaşadığı Dönüşüm ve Disiplinlerarası Metodolojisi

Köprülü'nün edebiyat, felsefe, sanatın farklı dalları ve sosyal bilimlere yayılan yazma serüveni kısa zamanda yerli entelektüel çevrelerin dikkatini çekmiştir. Bunun sonucu olarak farklı konularda kaleme aldığı çalışmaların çoğunlukla tek adresi olan *Servet-i Fünûn* dergisi geri plana düşmüş, *Hak*, *Bilgi Mecmuası*, *Halka Doğru*, *İctihat*, *Türk Yurdu* gibi gazete ve dergilerde okuyucularla buluşmaya başlamıştır. Yazılarının çıktığı yayınlardaki bu değişime özellikle 1913'te açık olarak görülen fikri bir değişim eşlik etmiştir.¹² Bu değişimin arka planında Rumeli'deki toprakların kaybedilmesiyle sonuçlanan Balkan Savaşları hezimetini ve İttihad ve Terakki Cemiyeti (İTC) öncülüğünde yükselen Türkçülük cereyanı bulunmaktadır. Siyasi atmosferde yaşanan değişimin Köprülü'yü etkisi altına alması ise İTC'nin merkezinin Selanik'ten İstanbul'a taşınması ve bu sayede Ziya Gökalp'in de İstanbul'a gelmesiyle olmuştur. İTC'nin ideologu olarak Gökalp'in çevresinde topladığı yetenekli gençler arasına Köprülü'yü de dâhil etmesi, ikisi arasında bir yakınlaşmanın doğmasına ve Köprülü'nün o zamana kadarki entelektüel birikimini milliyetçilik fikriyatı çerçevesinde yeniden anlamlandırmasına neden

¹² Ömer Faruk Akün, “Mehmed Fuad Köprülü”, *TDV İslam Ansiklopedisi*, C. 28, Ankara, 2003, s. 474.

olmuştur. Bu etkileşim, Köprülü'nün edebiyat başta olmak üzere ilgilendiği konu başlıklarını kendi zihninde tekrar konumlandırmasını sağlamış ve birbirinden farklı alanlarda gerçekleştirdiği tüm okuma ve yazma serüveni Türk Kültürü temasına hizmet etmeye başlamıştır. Bu süreçte Gökalp'in yardımlarıyla Darülfünun'a Türk Edebiyatı Tarihi müderrisi olarak atanması ise Köprülü'nün yazı faaliyetlerinde bilimsel içeriğin ağırlık kazanmasına neden olmuştur. Osman Turan'ın "... şâir ve ediplikten âlimliğe geçiş..."¹³ olarak nitelendirdiği bu dönemde Köprülü, Türk kültürünün teorik inşası meselesine odaklanmış ve bunu gerçekleştirebilmek için ilmi usûl ya da metodolojiyi çalışmalarının merkezine taşımıştır. 1913 yılının Köprülü'nün hayatında yarattığı fikri ve cismi değişimler, entelektüel kimliğinde yeni bir dönem olarak yorumlanabilir. Bu kimliğin gövdesini milliyetçilik ile inşa eden Köprülü, gövdeyi ayakta tutacak iskeleti ise bilimsel metodoloji ile özdeşleştirmiştir.

Köprülü, Türk kültürünün bilimsel bir bakış açısıyla çözümlenmesi konusunda müderris olarak atandığı Türk Edebiyatı Tarihi alanını merkeze almıştır. Bu alanda başladığı bilimsel çalışmalarının ilk ürünü "Türk Edebiyatı Tarihinde Usûl" başlıklı makale olmuştur. Darülfünun'a atanmadan birkaç ay önce *Bilgi Mecmuası*'nda yayımlanan 52 sayfalık bu makalede Köprülü, Türk edebiyat tarihinin nasıl bir usûlle ele alınması gerektiğini sorgulamıştır. Bu sorgulama, metodoloji konusuna verdiği önemi göstermesi açısından ilgi çekicidir. Makalenin içeriğine bakıldığında üzerinde durulması gereken ilk nokta, "... umumi tarih ile edebiyat tarihi arasındaki müşterek hatların çokluğu ve memleketimizde genç, ihtiyar hemen bütün tarihçilerimizin tarihte usûl hakkında en basit fikirlerden mahrumiyeti, makalemizin bir kısmını bu hususa ayırmaya bizi mecbur etti."¹⁴ sözleriyle edebiyat tarihinde metodoloji konusuna geçmeden önce, tarih disiplini merkezli daha genel bir metodoloji bilgilendirmesine girmiş olduğudur. Zamana yayılmış edebi malzemeleri toplamanın tarih disiplini ile doğrudan bir bağ yaratması yanında, malzemelerin nasıl toplanacağı ve anlamlandırılacağı konusunda da bu disiplininin metodolojik birikiminden yararlanılabileceği düşüncesi, Köprülü'nün mevcut birikimi makale aracılığıyla 'içeriye' aktarmasına neden olmuştur.

Köprülü usûlü, "... zihnin hakikate ermek için takibe mecbur olduğu yol."¹⁵ olarak tanımlamıştır. Edebiyata dair tarihsel bir araştırmanın o milletin hissi, fikri, zihni ve ruhi gelişiminin anlaşılmasındaki önemini vurgulayan Köprülü, makale içerisinde her uzmanlık alanının kendisine özgü bir metodoloji kullanması gerektiği inancını ve bunu edebiyat tarihi bağlamında oluşturma amacında olduğunu dile getirmiştir. Ancak "...bütün bu farklarla beraber,

¹³ Osman Turan, "Mukaddime", 60. *Doğum Yılı Münasebetiyle Fuad Köprülü Armağanı (Doğumunun 120. Yılı Münasebetiyle Tıpkıbasım)*, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara, 2010, s. XIII.

¹⁴ M. Fuad Köprülü, "Türk Edebiyatı Tarihinde Usûl", *Edebiyat Araştırmaları 1*, Akçağ, 4. Baskı, Ankara, 2004, s. 28.

¹⁵ A.g.m., s. 27.

ruh ve mahiyet itibarıyla, usullerin birliği inkâr olunamaz; nitekim muhtelif ilimlerin muhtelif usulleri de, umumi usulden mantıkçı çerçevesi içinde aynı birlik ve ahengi gösteriyorlar.”¹⁶ sözleri, Köprülü'nün sosyal bilimlerin geneline yayılan ortak bir metodolojinin varlığına da inandığını göstermektedir. Nitekim her bir sosyal bilim disiplininin sahip olduğu sınırları kalın çizgilerle çizerek kendisini diğer disiplinlerden tamamen ayırmasına tarih ve sosyoloji arasındaki mesafe üzerinden itiraz etmesi, bu inancın spesifik bir göstergesi olarak yorumlanabilir. Köprülü şöyle demektedir:

“August Comte, meşhur Üç Hâl kanununa uyarak ilimleri... tasnif ettiği zaman, beşeri bilgilerin zirvesine koyduğu içtimaî ilimleri *tevazunî ve harekî (statique ve dynamique)* diye ikiye ayırmıştı ki buna tarih de dahildi: son tarih nazariyecilerinden bazıları, sosyoloji ile tarihin hudutlarını tamamıyla ayırmak için içtimaîyatın tevazunî kısmını sosyolojiye, harekî kısmını da tarihe terk ediyorlar; hâlbuki ne içtimaîyatçılar ne de tarihçiler bu taksimi istememektedirler.”¹⁷

Bu sözler iki disiplin arasındaki sınırların, geniş zamanlara yayılmış soyut bir toplumsal yapı sorgusu üzerinden sosyoloji ve ard arda gelen somut olayların tahlili üzerinden tarih olarak belirlenmesine ve birbiri ile alakasız uzmanlık alanlarına sahip oldukları yanlışlığının yaratılmasına bir eleştiridir. Köprülü, tarih ve sosyolojinin ele aldıkları konular açısından ortaklıklar taşıyan, sınırları arasındaki geçirgenlik nedeniyle birbirleriyle yakın ilişkiler geliştirmeleri gereken iki disiplin olduklarının altını çizmiştir. Ancak makale içerisinde bu bakış açısını sadece tarih ve sosyoloji disiplinleri ile sınırlamamış, tüm sosyal bilim disiplinlerinin birbirlerini tamamlayan bir bütünsellik içerisinde anlamlandırılmaları gerektiğini düşünmüştür. Bu nedenle Köprülü'nün yerli edebiyat tarihi metodolojisini oluşturma kaygısı ile yola çıkmasına karşın, tüm sosyal bilim disiplinlerini ortak bir metodoloji etrafında konumlandırması anlaşılırdır.

“Türk Edebiyatı Tarihinde Usûl” makalesinde Köprülü'nün ayrıntılı olarak üzerinde durduğu tarih metodolojisini çözümleyiş biçimi, sosyal bilimlerin geneline yayılan bir ortaklığa beslediği inancı pekiştirir niteliktedir. Tarih onun gözünde Leopold Von Ranke'nin savunduğu gibi siyaset ve siyasetçilerin ürettiği bir gerçeklik değil, geçmiş ve şimdisiyle toplum kaynaklı bir birikimdir. Bu, birkaç büyük devlet adamının savaşlar ve ardından yapılan antlaşmalarla şekillendirdiğine inanılan bir tarih ve tarih anlayışı yerine, günlük yaşantısına odaklanmış 'sıradan' halk kitlesinin de irade sahibi olduğu bir tarih ve tarih anlayışına işaret etmektedir. Dolayısıyla Köprülü'nün devlet ile özdeş bir siyasi tarihçiliği dışladığı, bunun yerine sosyal tarihçiliği benimsediği görülmektedir. Tarih ve sosyoloji disiplinleri arasındaki ortak hatlara

¹⁶ A.g.m., s. 28.

¹⁷ A.g.m., s. 31.

yaptığı vurguyu da açıklayan bu bakış açısı, “... Köprülü'nün tarihçiliğinde esas olanın cemiyetin dâhili hayatındaki değişiklikleri araştırmak...”¹⁸ olduğunu ortaya koymaktadır.* Bu çerçevede tarihçinin üzerine düşen sorumluga dair sözleri önemlidir:

“Müverrih, geçmişe ait vak'alarını naki ve yaşatmak istediği cemiyetin, evvelâ ırk menşeyini, fiziki ve coğrafi çevresinin teşekkülünde yer alan amilleri, siyasi kuvvetinin saha ve nüfusunu, aile iktisadiyatının, halk hayat ve teşkilatını, bu teşkilâtın resmi teşkilât ile münasebetlerini, mülkiyet şeklini, ziraat, ticaret, sanayi, lisan ve edebiyatını, dini, ilmi tekâmülünü, komşu kavimlerle maddi ve manevi münasebetlerinin derecesini vazih hatlarla göstermelidir.”¹⁹

Bu sözlerle toplumu ekonomisi, geleneksel kodları, kültürel birikimi ve inancı gibi pek çok unsur ve bu unsurların birbiriyle girmiş olduğu etkileşim üzerinden açıkladığı anlaşılın Köprülü'nün tarihçiye yüklediği sorumluluk, zamanda geriye doğru yapacağı bir yolculukla siyasi gelişmelerin çetelesini tutmak değil, karmaşık bir bütün olan toplumun yaşadığı değişimi gerçeğe en yakın şekilde ortaya koymaktır. Bu sorumluluk aynı zamanda tarih disiplininin yola çıkarak sosyal bilimlerin geneline yayılan ortak bir metodoloji tahayyülüne nasıl ulaştığını da gösterir mahiyettedir. Toplumsal bütünü meydana getiren her bir parça, sosyal bilimlerin farklı bir uzmanlık alanının konusu olsa da Köprülü, tarih disiplinine toplumu belli bir zaman ve mekân içerisinde tüm yönleriyle ele alma 'yetkisini' vermiştir. Bu bakış onu, sosyal bilimlerin vizyonunda diğer disiplinleri tarihe yardımcı disiplinler olarak konumlandırmasına ve metodolojik açıdan bu disiplinin domine ettiği bir disiplinlerarasılık düşüncesine götürmüştür.

Bilimsel Üretiminde Disiplinlerarası Metodolojinin Yeri

Köprülü'nün sosyal bilimlerin geneline yansıyan metodoloji tahayyülü, 1913'ten itibaren başlayan ve bilimsel çalışmalarının merkezindeki 'Türk kültürünün teorik inşası' hedefine ulaşmak için benimsediği yol olarak alınmalıdır. Yerli kültür birikiminin kaynağı olduğunu düşündüğü Türk toplumunun tüm bileşenleri ve bu bileşenler arasındaki etkileşim üzerinden

¹⁸ Erdem Sönmez, “Annales Okulu'nun Türkiye'deki Tarih Araştırmalarına Etkisi”, *Mehmet Fuat Köprülü*, Haz. Yahya Kemal Taştan, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Ankara, 2012, s. 257.

* Köprülü'nün 1908-1913 yılları arasında metodolojiye dair yaptığı sorgulamalara bir önceki bölümde yerli ve Batılı birikim başta olmak üzere edebiyat, sanat, felsefe ve sosyoloji alanında kaleme aldığı makaleler üzerinden değinilmiştir. 1913'ten önce farklı alanlarda yapılmış söz konusu sorgulamaların 'usûl' makalesine bir zemin teşkil ettiği söylenebilir. Ancak merkezde tarih disiplininin olması, Köprülü'nün entelektüel kimliğini şekillendirdiği yeni değerlerle tutarlı bir metodolojik farklılaşma yaşadığını gösterir mahiyettedir. Önceki birikimin sıfırlanmasından ziyade, yeni ihtiyaçlar çerçevesinde yeniden yorumlanması olarak görülebilecek bu farklılaşmada Köprülü, 1929 yılında Fransa'da kurulacak Annales Tarih Okulu'na da kaynaklık edecek ve makalede isimleri sık sık anılan Gabriel Monod (1844-1912), Charles Seignobos (1854-1942), Charles Victor Langlois (1863-1929), Paul Lacombe (1834-1919) gibi tarihçilerin yeni tarih görüşlerinden beslenmiştir. 20. yüzyılın başında Rankeci geleneksel tarih anlayışının eleştirisine dayanan sosyal tarihçiliği Batı sosyal bilimlerin atmosferine dâhil eden bu isimler, Köprülü tarafından kısa sürede sahiplenilmiştir.

¹⁹ Köprülü, a.g.m., s. 31.

çözümlemesi gerekliliği, Köprülü'nün Türk edebiyatı tarihi başta olmak üzere sosyal bilimlerin farklı dallarında eş zamanlı çalışmalar yürütmesini ve disiplinlerarası bir yaklaşımı metodolojisinin temeline yerleştirmesini sağlamıştır. Bu bağlamda oğlu Orhan F. Köprülü'nün "... ele aldığı bir konunun, biraz daha derinine indiği zaman, o hususu gereği gibi anlayabilmek için başka birtakım şeyleri de bilmenin şart olduğu kanaatine varmış, bu defa çalışmasını o alanlara da yaymak mecburiyetiyle karşı karşıya kalmıştır."²⁰ sözleri, sosyal bilim disiplinlerinin hemen tamamına yayılan ve yüzlerle ölçülen bilimsel üretim sürecini imlemektedir. Dolayısıyla Köprülü'nün benimsediği disiplinlerarası metodolojinin, koyduğu hedef ve bu hedefe ulaşma konusunda yürüttüğü çalışma biçimiyle uyumlu olduğu söylenmelidir.

Hedef, çalışma biçimi ve metodoloji arasındaki uyum, Köprülü'nün 60 seneyi bulan yazı hayatının verimli geçmesini sağlamıştır. 1950 yılında Nihat Sami Özerdim tarafından kaleme alınan ve Köprülü'nün üretimine dair hali hazırdaki en kapsamlı çalışma olan "F. Köprülü'nün Yazıları (1908-1950)"²¹ başlıklı bibliyografya incelendiğinde Köprülü'nün bilimsel üretim ritmi ve bu üretimi yaptığı alanın boyutları daha yakından görülebilir. Bibliyografyada ilk planda birbiriyle alakası kurulamayacak pek çok başlığın birbirine yakın zamanlarda yer alması, Osman Turan'ın deyişiyle Köprülü'nün 'bir cephenin adamı olmadığını' ispatlar niteliktedir. Turan bizim de saptamalarımızı onaylar bir biçimde 1913 sonrası kaleme aldığı bilimsel içerikli makale ve telif eserlerin "... Türklerin edebiyat, dil, kültür, din, hukuk, halk edebiyatı, etnoloji, folklor, sanat ve müesseseler tarihi gibi cemiyet hayatının çok mütenevvi mevzu ve meselelerini içine aldığı..."²² söylemiştir. Bu noktada Özerdim'in çalışmasından hareketle Köprülü'nün çalışmalarının yayıldığı geniş yelpazeye daha yakından bakmak anlamlı olacaktır.

Birkaç önemli telif eseri içerik olarak ele alındığında, 1919 yılında yayımlanan *Türk Edebiyatında İlk Mutasavvıflar*'da Köprülü'nün Orta Asya'da yetişen Ahmed Yesevi ile Anadolu'da yaşayan Yunus Emre arasında tarihi ve edebi bir bağ kurduğu görülmektedir. 1926 yılında çıkan eseri *Türk Edebiyatı Tarihi*'nde ise yerli edebiyatı İslamiyet öncesinden 14. yüzyıla kadar bir bütün halinde ele almıştır. 1935 yılında ilk olarak Fransızca basılan ve 1959 yılında Türkçe yayımlanan *Osmanlı Devleti'nin Kuruluşu*'nda Kayı aşiretinin kaynağını teşkil ettiği Osmanlıyı, Orta Asya ve Anadolu Selçuklularının siyasi birikimi üzerinden çözümlemiş, 1931 yılında *Türk Hukuk ve İktisat Tarihi Mecmuası*'nda uzun bir makale olarak neşredilen ve 1981 yılında oğlu Orhan F. Köprülü tarafından kitaplaştırılan *Bizans Müesseselerinin Osmanlı Müesseselerine Tesiri*'nde ise Osmanlı Devleti'ni meydana getiren idari, askeri ve ekonomik teşkilatlanmada bir köken sorgusuna girerek "... Bizans kaynaklı Osmanlı teorisine karşılık,

²⁰ Orhan F. Köprülü, *Fuad Köprülü*, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Ankara, 1987, s. 10.

²¹ Nihat Sami Özerdim, "F. Köprülü'nün Yazıları (1908-1950)", *Türk Dili ve Tarihi Hakkında Araştırmalar I*, Haz. H. Eren-T. Halası Kun, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara, 1950, ss. 159-248.

²² Turan, a.g.e., s. XVIII.

Selçuklu kaynaklı Osmanlı teorisini ortaya atmıştır.”²³ Farklı zaman, mekân veya temaları işleyen bu eserlerin yanı sıra Köprülü'nün spesifik konuları ele aldığı yüzlerce makalesi de bulunmaktadır. Bu çerçevede 1925 yılında Darülfünun *Edebiyat Fakültesi Mecmuası*'nda yayımlanan “Eski Türklerde Dini-Sihri Bir An'ane: 'Yat' veya Yağmur Taşı” makalesinde efsanelere konu olmuş ve yağmur, kar, dolu, fırtına meydana getirme gücüne sahip olduğuna inanılan yat taşı üzerinden, Türklerin İslamiyet öncesi dini hayatlarındaki sihir ananesine dair malumat vermiştir. 1937 yılında *Belleten*'de çıkan “Yıldırım Bayezid'in Esareti ve İntiharı Hakkında” makalesinde ise Timur ile 1402 yılında yapılan Ankara Savaşı'nın ardından padişahın 'demir kafes'e esir edilmesi ve 'yüzüğünde sakladığı zehir' ile intihar etmesi rivayetlerinin doğruluğunu, öne sürdüğü kanıtlarla ispata çalışmıştır. 1938 yılında *Vakıflar Dergisi*'nde yayımlanan “Vakıf Müessesesi ve Vakıf Vesikalarının Tarihi Ehemmiyeti” makalesinde Orta Çağ ve Yeni Çağ Türk-İslam devletlerindeki vakıfların, hukuki ve sosyal boyutlarıyla ele alınıp açıklanmasıyla dönemin toplumsal yapısına dair pek çok bilgiye ulaşılabileceğinin altını çizmiştir. Bir uzmanlık alanına sıkıştırılamayacak kadar birbirinden farklı konuları ele alan bu makalelerde Köprülü'nün hem daha büyük çalışmaların ön hazırlığını yaptığını hem de yayımladığı eserlere dâhil edemediği fazla malzemeyi değerlendirdiğini söylemek mümkündür.

Zamansal ve mekânsal açıdan geniş olana odaklı telif eserleri ile farklı disiplinlerin konusu olabilecek detayları konu alan makaleleri Köprülü'nün dağınık bir çalışma biçimine sahip olduğu izlenimini yaratsa da bilimsel çalışmalarına yüklediği temel anlam olan ‘Türk kültürünün teorik inşası’ hedefi, onları birbiriyle bağlantılı ve büyük resmi tamamlayan irili ufaklı parçalar haline getirmektedir. Bu açıdan Köprülü, nasıl bir metodoloji takip edilmesi gerektiğine dair hemen tüm ayrıntıları aktardığı bir manifesto olan “Türk Edebiyatı Tarihinde Usûl” makalesinde dile getirdikleri ile tutarlı bir bilimsel üretim süreci sergilemiş, metodolojisinin bir ayağını tarih disiplininde sabitleyip diğer ayağıyla çizdiği ve tüm sosyal bilim disiplinlerini içine alan geniş bir 'dairede' çalışmalarını yürütmüştür.

Sonuç

M. Fuad Köprülü'nün çok yönlü entelektüel kimliğinin oluşumunda, küçük yaşlardan itibaren kazandığı okuma alışkanlığının ve yaşadığı dönem koşullarının doğrudan belirleyiciliği vardır. Babasının kütüphanesinde daha çok yerli edebiyat ve tarih konularını işleyen kitaplarla başladığı araştırmaları, aldığı Fransızca dersleriyle Batı kültürüne yönelmiş ve bu kültürün dönem itibarıyla 'içeriye' ağırlıklı olarak edebiyat üzerinden aktarılması, pek çok gencin olduğu gibi Köprülü'nün de ilk olarak Batı edebiyatıyla ilgilenmesine neden olmuştur. Fransız edebiyatı ve edebiyatçılarına dair okumaları 1907 yılında girdiği Mekteb-i Hukuk'ta istediğini

²³ Yüksel Yıldırım, “Kemal Tahir ve Osmanlı Devleti'nin Kuruluşu Tartışmaları” *Sosyologca*, S. 1, İstanbul, Ocak-Haziran 2011, s. 41.

bulamayınca yoğunlaşmış ve bu okumalara zamanla felsefe, sanat, sosyal bilimler alanından yeni isim ve eserler eklenmiştir.

Köprülü'nün okuma iştahının artması ve çeşitlenmesi, 1905 yılında şiirle sınırlı olarak başlayan yazı hayatını 1908 yılından itibaren geniş bir yelpazede ve sürekli bir faaliyet haline dönüştürmüştür. Hemen tüm okumalarının eş zamanlı olarak birer makale haline geldiği 1913'e kadar devam eden bu dönem, Köprülü'nün çok yönlü entelektüel kimliğinin ortaya çıkıp serpilmesini sağlamıştır. Çoğunlukla *Servet-i Fünun* dergisinin sütunlarında yer bulan çalışmalarında Köprülü, kişisel duygularını aktardığı şiirlerinin yanı sıra Türk ve Batı edebiyatı ile edebiyatçıları üzerine düşüncelerini dile getirmiş ve felsefe, sanat, sosyal bilimlerin çeşitli alanlarına yönelik değerlendirmeler yapmıştır. Bu çalışmalar Köprülü'nün spesifik konulara dair kanıları yanında genel düşüncelerini de içermesi nedeniyle 1908-1913 arası dönemi, bilimsel metodolojiye odaklı sonraki dönemin zemini haline getirmiştir.

1913 yılının Köprülü'nün hayatında önemli değişimlere karşılık geldiği görülmektedir. Büyük bir hezimetle biten Balkan Savaşları ile Osmanlıcılık siyaseti tamamen yanlışlanmış, İTC aracılığıyla yükselen Türkçülük Köprülü'yu çok geçmeden etkisi altına almıştır. 1913 baharından itibaren İstanbul'da ikamet etmeye başlayan Ziya Gökalp ile yakın mesaisi entelektüel kimliğinin 'milliyetçilik' ideali etrafında yeniden şekillenmesini sağlamıştır. Köprülü'nün bu dönem tüm çalışmalarını belli bir amaç etrafında yürütmesinin ortaya çıkardığı sonuç, bir önceki dönemde dağınık bir görüntü sergileyen üretiminin bütünlenmesi olmuştur. Bu nedenle Köprülü'nün 1913 yılından itibaren yaşadığı değişimi, yeniden şekillenirken olgunlaşan bir entelektüel kimlik üzerinden okumak mümkündür: Fikirlerde bir kopuş yaşanmış ancak bilginin çok yönlülüğü bilimsellikle güçlenip devam etmiştir.

1908-1913 yılları arasında ortaya çıkan ve serpilerek entelektüel kimliğinin çok yönlülüğü, 1913 sonrasına disiplinlerarası metodoloji olarak yansımıştır. 'Türk kültürünün inşası' amacına ulaşmak için yerli edebi birikimi ön plana alan Köprülü, kültürün kaynağı olarak toplumu görmesi nedeniyle pek çok sosyal bilim disiplininin kesişim alanında yer alan telif eserler ve makaleler kaleme almıştır. Bu sebeple Köprülü bibliyografyası, hem çok yönlü entelektüel kimliğinin hem de bu kimliğin başkalaşmış bir devamı olan disiplinlerarası metodolojisinin bir özeti gibi okunmalıdır.

KAYNAKÇA

AKÜN Ömer Faruk, (2003), “Mehmed Fuad Köprülü”, **İslam Ansiklopedisi**, C. 28, Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayinevi, ss. 471-486.

ASILSOY Abdülkerim, (2013), “Mehmet Fuad Köprülü'nün İlmi Hayatı ve Eserlerinde İzlediği Metot Üzerine”, **Tarihimizden Portreler-Osmanlı Kimliği: Prof. Dr. Cevdet Küçük Armağanı**, Ed. Zekeriya Kurşun, Haydar Çoruh, İstanbul: Ordaf Yayınları, ss. 213-144.

BANARLI Nihad Sami, (1966), “Köprülü'nün Hayatından Çizgiler”, **Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Türk Kültürü Köprülü Sayısı**, S. 47, Ankara, ss. 960-968.

İZLER Aynur, (1966), **Fuad Köprülü'nün İlk Makaleleri - Mezuniyet Tezi**, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü.

KÖPRÜLÜ M. Fuad, (2004), “Türk Edebiyatı Tarihinde Usûl”, **Edebiyat Araştırmaları 1**, 4. Baskı, Ankara: Akçağ, ss.27-63.

KÖPRÜLÜ Orhan F., (1987), **Fuad Köprülü**, Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları.

NUHOĞLU Mehmet, (2013), “Cumhuriyet Öncesi Türkiye'sindeki Gazete ve Dergilerde Yayınlanan Sanat ve Sanat Tarihi Yazı/Makalelerinde Fikri Yapı”, **Ekev Akademi Dergisi**, Yıl: 17, S. 56, ss. 83-96.

ÖZERDİM Nihat Sami, (1950), “F. Köprülü'nün Yazıları (1908-1950)”, **Türk Dili ve Tarihi Hakkında Araştırmalar I**, Haz. H. Eren-T. Halası Kun, Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi, ss. 159-248.

SÖNMEZ Erdem, (2012), “Annales Okulu'nun Türkiye'deki Tarih Araştırmalarına Etkisi”, **Mehmet Fuat Köprülü**, Haz. Yahya Kemal Taştan, Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, ss. 253-265.

TANSEL Fevziye Abdullah, (1968), “Prof. Dr. Fuad Köprülü'nün Yazıları İçin Basılmış Bibliyografyalar”, **Türk Kültürü Araştırma Enstitüsü Türk Kültürü**, Yıl: 6, S. 68, Ankara, ss. 543-556.

TURAN Osman, (2010), “Mukaddime”, **60. Doğum Yılı Münasebetiyle Fuad Köprülü Armağanı (Doğumunun 120. Yılı Münasebetiyle Tıpkıbasım)**, Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi, ss. V-XXIII.

YILDIRIM Yüksel, (2011), “Kemal Tahir ve Osmanlı Devleti'nin Kuruluşu Tartışmaları” **Sosyologca**, S. 1, İstanbul, Ocak-Haziran 2011, ss. 31-46.